

Թ Ռ Չ Ն Ի Կ

ՕՐԱԳԻՐ ՏԱՍՆՕՐԵԱՅ

Կը հրահարակուի ամեն ամսոյ 10ին 20ին եւ վերջինս. — Վեցամսեայ շրջանին զինն է 30 դր. կանխիկ. — Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյ սկիզբէն կը նդուստուին. — Դուրս երթալիք օրագրաց ծամբու ծախքը առնողին վրայ է. — Խրմ. րագրին վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել Մեծ Նոր խանի վերի դուռը Թիւ 4 օրագրոյս գրասենեակէլ. — Անվճար նամակ կամ ծրար չընդունուիր :

1865 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10

Դ. ՇՐՋԱՆ ՎԵՏԱՄՍԵԱՅ

Թիւ 39

Թե՛ Դիւիտի անչ Դը Լեւելու է Կարմարիկու :

Եթէ ուշի ուշով քննելու ըլանք մեր Եզգին անցեալն ու ներկան, միշտ պիտի գտնենք զանի Աղերին ազդեցութեանը տակ. երբ Աղերը յառաջադիմութիւն ունեցեր է՝ Եզգն ալ անով յառաջացեր է. և երբ Աղերը յետադիմութեան մէջ գտնուեր է՝ Եզգն ալ անոր մով յետադիմութեան մէջ է մնացեր. մէկ խօսքով Եզգին թէ բարոյական և թէ նիւթական օգտին ու փաստուն պատճառ, Աղերական մասն է եղած և տակաւին ալ կըլայ. ասիկայ մեր Եզգին նկատմամբ անժխտելի ստուգութիւն մըն է :

Երբ եթէ մենք մեր ազգին յառաջադիմութեանը բաղձալու պարտաւոր ենք, ուրեմն պէտք է ամեն բանէ յառաջ մեր Հոգեւորական մասը ուղղելու և զանի յառաջադիմութեան պողոտան մտցնելու ջանանք. բայց ինչով կըլայ արդեօք ասիկայ :

Բարոյապէս առնելով Հոգեւորականութիւնը զանազան մասերէ բաղկացած մէկ առանձին մարմին մ'է. մարմնոյ մը կենդանութիւնն ու զօրութիւնը իւր գլխէն կախում ունի. երբ գլուխ մը առողջ է, մարմնոյն ամեն անդամները ունին իրենց յարմարութիւնն ու շարժումները. ոտքն ընթանալու պաշտօնին մէջ, ձեռքն շօշափելու և գործելու, աչքն տեսնելու, ականջն լսելու, եւ այլն. իսկ եթէ գլուխն վատառողջ ըլլայ և տկար, նոյնը պիտի լինին մարմնոյն բոլոր անդամները :

Հոգեւորականութիւնը՝ որ բաւական մասեր կը պարունակէ իւր մէջ, սկսեալ դպրութենէ մինչև եպիսկոպոսութիւն, ունի իւր բարոյական գլուխ Հայրապետը՝ մեր Առաքալական Աթոռիկէ Եկեղեցւոյ, այն է ամբողջ ազգին կղերական և աշխարհական մասներուն հոգեւոր լիակատար տեսչութիւնը ու նեցոյ Աթոռիկոսը :

Աթոռիկոսութեան այս տիրաւոր և սրբազան իշխանութիւնը, այս առաքելական աստիճանը, հազար հինգ հարիւր տարիէ յետէ Չեռն ամենակարողին հաստատուն պահեր է մեր ազգին մէջ, իբր միակ միաթափութիւն Թորգոմեան Եզգի, որ երեք անգամ իւր դաշիսնին վար նետելով, քահանայապետական դաւազանին տակ սփռիներ է իւր ցրուեալ և յուսարեկ որդիքը :

Աթոռիկոսութենէն կամ Աթոռիկոսէն Եզգը շատ բարիք վայելեր է, և պէտք է որ վայելէ ալ. Եզգը եթէ կը ցանկայ իւր բարութեանը, յառաջադիմութեանը և լուսաւորութեանը, ուրեմն պէտք է ցանկայ նաև իւր հոգեւորական մասին բարեկարգութեանը ու կրթութեանը՝ որուն հետ ինքը առնչակա նաբար կապակցութիւն ունի. անոր համար ալ պէտք է ունենալ արժանաւոր, գործունեայ, բանիբուն, և ազգասէր Աթոռիկոս մը՝ որ այս ամենուն հոգ տանելով կարողանայ լրումն տալ Եզգին բաղձանաց :

Քանի որ Աթոռիկոսը բոլոր Առաքալականաց է, պէտք է ուրեմն որ ազգին առ բողջութիւնը որոշէ իւր Աթոռիկոսն, որուն ձեռքը պիտի յանձնէ իւր Եկեղեցւոյն կառավարութիւնն ու տնտեսութիւնը. բաւական ապացոյցներ ունինք՝ որոնցմով կը համոզուինք ըսել թէ, Եզգը շատ անգամ փաստուած է այսպիսի ընտրութիւն մը (որ ամբողջութեան կը վերաբերի) որ և իցէ պատճառաւ մը մասնաւորներու կամայքը թողելուն. որով այնպիսի

Աթուղիկոսներ բաղմեր են այն **Լ**ուսաւորչեան պատկառելի դահուն վրայ՝ որոնց արարքն ու ընթացքը մեծ փառանքի տուեր են ուղղակի **Ազգին** և **Եկեղեցւոյն** :

Դարձընեմք անդամ մը ուշադրութիւննիս դէպի անցեալը, և ահա այն ատեն դիւրաւ պիտի համոզուինք մեր այս ըսածներուն :

Մեծն Սահակ Պարթև, առանց ազգին կամացը, քանի մը մոլի վատթար և անբարեւեր իշխաններու խօսքով **Աթուղիկոսութենէ** հրաժարեցաւ, և անոր յաջորդեցին **հետզհէ տէ Շմուէլ**, **Սուրմակ**, և **Բըքիշոյ** . որոնց զօշաքաղութեան և անյադ ագահութեան օխտը, խեղճ **Ազգերնուս** վրան պարսկական լուծէն ծանր եղան : **Մելքիսեթ Աթուղիկոս**, առանց **Ազգին** կամաց, քանի մը աղգատեաց անխոհեմ իշխաններու կամքը միայն առնելով՝ **Պարսից** սերտաբէն արծաթով գնեց **Հայրապետական** դահը, զանի միակ միջոց սեպելով իր արծաթամով չար ցանկութեան եկամուտները շատցնելու համար : Ծծելով խեղճ ժողովուրդի բրտամբ վաստակածը . որով քիչ միջոցի մէջ **Ս. Լըմիածնայ** անօթներն 'ի վաճառ մատնուեցան . երկպառակութիւններ և ազգի ազգի խռուովութիւններ ծագեցան աշխարհականաց և հոգևորականաց մէջ, զորոնք յիշատակելն անդամ ցաւ է մեզ :

Դանիէլ **Աթուղիկոսի** օրով, **Դաւիթ** և **Արիստոս** քանի մը մարդ իւր կողմը որսալով՝ անոր աթոռը ձեռք ձգել կը ջանար . և մէկը մէկէ յափշտակելու համար ինչ ապօրինի ընթացքներ չբռնեցին : Ինչ գեշութիւններու և ինչ անվայել միջոցներու չլիմեցին . որոնք՝ ըզմեզ օտար **Ազգաց** առջև ծաղր ու ծանակ, և արհամարհանաց ենթակայ ըրին :

Այսպէս չէր և Յովհաննէս ութերորդ **Արքեպիսկոպոս** . որն որ միայն մէկ քանի վառամոլ անարժան և անանուն հոգևորականներու և քանի մը ազգութեաց իշխաններու կամօք և օժանդակութեամբ **Լուսաւորչեան** դահը բարրձանալով, սոյն **Ս. Պահկն** ազատութիւնը և դարաւոր ժամանակաց յետէ ունեցած անկախ կառավարութիւնը օտարին ներշնչութեամբը խանգարեց . բոլորն ալ իւր անձնական շահախնդրութեանը զոհելով :

Այսպէս չէր և Մատթէոս Աթուղիկոս . որ միայն **Տիկիսեցւոց** հաճութեամբ **Աթուղիկոս** ընտրուելով՝ նախ **Տիկիսու** եկեղեցւոյն մէջ 'ի լուր հասարակաց «ազգ իմ աչք իմ»

ըսաւ, բայց դահը բազմելէն ետքը դիցական պատգամաց նման փոխեց իւր խօսքը թէ «աչք իմ 'ի շահս իմ» ինչպէս որ իրօք ալ ըրաւ, իւր անձնականին զոհելով ամեն օրէնք, կարգ և կանոն . վիճակները լեցուց խռովութեամբ, թշնամութեամբ, անարժան **Արիստոսներով**, **Արդապետներով**, **Քահանաներով** . **Ս. Լըմիածնայ** ուսումնական և տնտեսական կառավարութիւնը երեսի վրայ թողուց, միաբանութենէ մէկ քանի շոգմոզ, դատարկաբան և բանասարկու անձանց տեղիք տուաւ ամեն գեշութիւն և վատթարութիւն սերմանելու : **Ս. Լըմիածնայ** մատենադարանի հազուադիւր և հատրնտիր ձեռագիրները իւր **Արիստոսեան** սարք կածին և ստրկամիտ արեղային ձեռքով անդին առդին ցրուեց : **Համախէն 200**, և **Աղարշապատեն 20-30** տան չափ ողորմելի հայերը իրենց մայրենի **Եկեղեցւոյն** ծոցէն հեռացնելու պատճառ եղաւ եւայն, եւայն :

Եհն Չեղի այսչափը թող օրինակ ըլլայ **Հայեր**, որ դուք իբրեւ փորձառու, ալ այսուհետեւ չթողուք **Չեր Ս. Աթոռը**, ձեր պարծանքն ու միտքարութիւնը քանի մը մասնաւոր անհատներու կամացը . ալ բաւական է, ինչ փառանքի որ կրեց **Եկեղեցին** պապիսիներէ . գէթ փնտսու կեսէն դառնալը խոհեմութիւն է : Բաւական է որ **Ս. Աթոռոյն** վիճակը այս խղճալի դրութեան մէջ մնայ, խնայեցէք այն պատկառելի դահուն . խնայեցէք այն **Քահանայապետական** գաւազանին, որ վախճամ 'ի գեղութիւն մասնուի, եթէ այսպէս թոյլ տալու ըլլանք, և եթէ ալ յաջորդեն վարձկան հովիւներ՝ և ոչ քու ճշմարիտ հօտապետդ :

Մնացեալը յաջորդ թուով :

... Խմբագիր

Խնդրեմք շնորհապարտ ընել զմեզ՝ հետեւեալ հերքման տեղի շնորհել **Չեր** պատուական լրագրին յառաջիկայ թերթին մէջ :

Ժամանակ անուն հանդէսն իր **ԴՁր** թուոյն մէջ **Փանոսեան** **Արապետ** էֆէնտիի երեսփոխանութեան նկատմամբ յանդգնած է ակնարկել, թէ «անցեալ անգամ կոյր բաղքը զանի երեսփոխան ընտրած է» :

Ժամանակին այս արտայայտութենէն ուղղապէս կը հետեւի թէ՛ «**Գում** գափուի երեսփոխանական քուէարկուք իրենց ընտրողութեան մէջ կոյր են» :

Յիշեալ ակնարկութիւնը մեզ քուէարկուացս ուղղակի անարգանք մ'է, որոյ դեմ կը բողոքեմք, ըստ որում չենք հանդուրժեր որ մեր ազատ ու դադանի քուէարկութեամբն, այն է՝ մեր ներքին համոզմամբ կատարուած ընտրութիւնը՝ կոյր բաղդի արդիւնք անուանէ որ:

Դասանկը յիշեալ ձախորդ պարբերութեամբը՝ Սահմանադրութեան քուէարկական տրամադրութեանը դեմ կը մեղանչէ. քանզի «արդարութեան ձայնը» «կոյր բաղդի արդիւնք» կը կոչէ:

Ի վերջոյ Մեծապատիւ Փանոսեան Աւրապետ Էֆէնտիին ընտրութիւնը Գում դափուի թաղեցւոցս դադանի ու ազատ քուէարկութեամբը կատարուած ըլլալով, բնաւ կոյր բաղդի արդիւնք չէ, և Փանոսեան Էֆէնտիին զինքն ընտրողներուն կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէ ցարդ, որոյ անժխտելի ապացոյցն է, մի և նոյն թաղին կողմանէ վերստին երեսփոխան ընտրուելը:

Կ. Պօլս 6 Հոկտեմբեր 1863

Դում գափուի Մայր Եկեղեցւոյ
Երեսփոխանական քուէարկութեան
ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

... Տէր:

Եյս բողոքագրէս թէ եւ օրինակ մ'ալ Արիւհիա լրագրի Մեծարդոյ Տնօրէնին ուղղուած է, սակայն նա առանց օրինաւոր պատճառ մը մէջ բերելու՝ նոյնին հրատարակութիւնը մերժած ըլլալուն համար, կը խնդրենք որ պատուական Հանդիսեդ երկու տող շնորհելով, բարեհաճիք 'ի տւր Արդոյ Հասարակութեան հաղորդել: Ընդունեցէք... Տէր, մեր յարգանաց հաւատովքը:

Ի դիմաց ստորագրողաց
ԵՂԻՍԱՅԱՐ Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

... Խմբագիր

Ազգի մը բարոյապէս և նիւթապէս զարգացման միմիակ միջոց, դպրոցներու բարեկարգութիւն, և ժամանակի յարմար հիմնական սկզբանց վերայ հաստատեալ գիտութիւններն լինելը քանի մը ժամանակէ 'ի վեր Ազգայնոց ևս յայտնի լինելով՝ որչափ որ ալ Սահմանադրու-

թեան շնորհիւ Ուսումնական խորհրդոյ մը հոգատարութեան ներքեւ տրուեցաւ ալ նէ՝ լսում և մանաւանդ մեր աչերովը տեսնում եմք այսօր նրանց անկարգ և անպիտան ընթացքը, դասատուների և դաստիարակների անվոյթութիւնըն ու անյարմարութիւնը՝ այսպէս մի ամենափափուկ և ամենակարեւոր ծառայութեան մասին, մանաւանդ այս վերջինները՝ որոց մօտ բարոյապէս կրթութիւն և դաստիարակութիւն համար յանձնուած է հայ մանկալին. խիստ ողորմելի վիճակի մը մէջ դնելովում է. որոնք ինչպէս անցեալ ժամանակների մէջ նոյնպէս ալ այսօր՝ փոխանակ դպրոցի մը առաջին կարգի պաշտօնատարներից համարուելով՝ դրեթէ ամենից յետինն ճանցուելով անպատիւ մնում և սակաւապէս վարձատրուում են, մի կողմ առնելով մոռնալապահ և օրա նման խել մը ստորին ծառայութիւններ ընող անձինքը՝ որոնք ընդ առաջնոյն հասարակօրէն տգէտ ու անբարոյական կարգէն որոշուած կը լինի:

Ազգային ըստ ոմանց՝ փրկարար անուանեալ Սահմանադրութիւնը ամենամեծ աշխատութիւններով ձեռք ձգվելուց վերջը, ժողովրդեան իրաւունքը պաշտպանելու և ապահովելու համար զանազան ժողովներ կազմուեցաւ, որոնց մէջ է նաև Ուսումնական խորհուրդը, այն կերպ խորհուրդ մը որ իրանից միայն կախում պիտի ունենայ, այսինքն իրանից պիտի սպասուի ապահով ազադայի մը պատրաստութիւնը, և սա ևս դպրոցների բարեկարգութեան վերայ ամենայն ջանք ու խնամք տանելով պիտի լինէր՝ եւայլն, եւայլն:

... Խմբագիր, մենք չունիմք դիտաւորութիւն այս տեղ անցեալ ժամանակներում Հայ դպրոցների մէջ ուսում ու դաստիարակութիւն տրուած եղանակի նկարագրութիւնն ընելու, նա մանաւանդ նկատելով այն առեւնի Ազգային ամենայն տեսակ դործերի մէջ արմատացած անկարգութիւններն ու անհամաձայնութիւնները, հետեւաբար և դպրոցական խնդիրը նրանց կարգը դասելով լսութեամբ անց կենում եմք. բայց այսօր, այս վայրկենում ի՞նչ անուն տալիս եմք ընդհանուր Ազգի հաճութեամբ կազմուած Ուսումնական խորհրդոյ ընթացից, տեսնելով նրան դործել անընդ-

* Ըստ մեզ դարձեալ փրկարար է:

(Ծ. Խ.)

հատ հակառակ առ Ազգն ունեցած պարտաւորութեանց և իւր վերայ կրած մահանուան... Տարինե՛ր անցան դնային, ժողովք ժողովքներ ի վերայ, վիճաբանութիւնք վիճաբանութիւններ ի վերայ, բանադատութիւնք բանադատութիւնների վերայ, կռիւ և ատելութիւն և հակառակութիւն, և ի վերջոյ լոկ ունայնութիւն... Սեր աչերի առջև, մեր ձեռների մէջ պատրաստ գտնուածների, հասարակութեան գէթ մեր իսկ անձնական շահը ոտից ներքև թաւազլոր անելով մեղանից խիստ հեռու՝ կամ բնաւին մեզ վերաբերում չունեցող իրերի վերայ երկար երկար ճառեր խօսում եմք, նրանց աստիճանը՝ ընթացքն ու կարողութիւնք հասկանալ ուղղում եմք, բայց մի անգամ մեր թրմած աչերը ու մառախլապատ մտքերնիս չենք դարձնում տեսնել մեր դպրոցների մէջ թագաւորող անկարգութիւնները, և նրանց մէջ երթեկեղող դասատուների կարողութիւնքը՝ բարքն ու վարքը՝ որոց՝ Ազգը ապագայ յոյսով մը յանձնած է իւր անմեղ մանկուկները ուսում և կրթութիւն առնելու. բայց որպիսի անձերի մօտ... ես համարձակ կատեմ, և եթէ հարկ լինի կը հաստատեմ, որ խել մը գռեհիկ ու տգէտ մարդերի մօտ, յորոց ոմանք կէս մը Ուսումնական խորհուրդ թոյլ տուութեամբ՝ կէս մ'ալ արանց ոմանց կողմնակցութեամբն ու շահասիրութեամբը կարողանում են մի պատառ հաց ուտել, խփելով իրանց ականջները խղճի ձայնին դէմ, ի վնաս և ի նախատինս ծնողաց և ընդհանուր Ազգութեան:

... Խմբագիր. սակաւիկ մի յառաջ ասացներին ճշմարտութեանը վերայ ձեզ վստահ կացուցանելու համար՝ նոր եղելութիւն մ'ալ համառօտիւ պատմեմ:

Դասատուութեան փափուկ ու ծանր պաշտօնը վարելու բոլորովին անյարմար՝ անտեղեակ և գրեթէ ամենեցուն անծանօթ անձ մի, մօտ օրերի մէջ յաջողեցաւ գոհացուցիչ ամսականաւ Պատուելի ածական մ'ալ առնելով ոմանց կողմնակցութեամբը պաշտօն վարելու Ազգային գրականոր դպրոցների մէկին մէջ. սա պիտի ուսուցանէ ու կրթէ այնպիսի տեղւոյ մը Հայ մանկտին՝ որոյ վերայ գուցէ միայն գրած լինի այսօր Ազգը բարեւաւ ապագայ մը ունենալու յոյսը եւայլն, եւայլն:

... Խմբագիր, մեր ասածների վերայ տեղեկութիւններ առնելով անշուշտ պիտի զար-

մանաք այն աստիճան անգութ սրտերի վերայ, որոնք անհանձար ու անհեթեթ վարմունք ունեցող մէկու մը (բաւական է որ իրանց հաւնածը լինի) բարերարութիւն ընելու գիտաւորութեամբ ողորմելի Հայ մանկտոյն անդին ժամանակը տարիներով նրանց ձեռի ներքև փճացնել տալիս են, առանց օգտակար իր մը անգամ աւանդել կարողանալու: Ահա՛ այս և այս կերպ եղանակներով կորան Ազգին խեղճ փողերը ու միշտ ալ կորսըվում են:

Արչութեան ժողովները մէյ մէկ բանով քիչ ու շատ զբաղմանց մէջ լինիլ կերեւակայուին, սակայն Ուսումնական խորհուրդը ի՞նչ բանով զբաղում է, մինչդեռ այս աստիճան անկարգութեան հասած կը լինին Ազգային դպրոցները, միթէ դպրոցական բարեկարգութիւններից աւելի օգտակար իրի մը վերայ խորհում է, կարծեմք ո՛չ, վասն զի, ըստ մեզ, սրանցից աւելի ուրիշ օգտակար ու սրբազան պարտք մը չեմք կարող մտաբերել՝ նկատելով Ազգի այժմեան վիճակը, եթէ ո՛չ, ի դուր է Արչութեան բոլոր ջանքն ու ճգանքը նորա բարօրութեան մասին, մինչդեռ Ուսումնական խորհուրդը ի խորքուն ննջում է:

Դիւրոց մը բարեք կառավարելու եղանակը՝ միջոցները և նրանից յառաջ դալ կարելի եղած բիւրաւոր օգուսները մի առ մի նկարագրելու համարձակութիւնը չունիմք Ուսումնական խորհուրդ Մեծուպատիւ Անդամոց, այլ՝ անկարգութեանց և վնասուց վերայ ի խորոց սրտէ շարժեալ իւրեանց ու շարժութիւնը հրաւիրել՝ Հայ դպրոցների մէջ այս օրուան օրս դասատուութեան և դաստիարակութեան պաշտօն վարող անձերի վերայ, այսինքն անաչառապէս քննել նրանց ուսման աստիճանը՝ բարքն ու վարքը, և հոգալ միանգամայն բոլոր այն պիտոյքները որք վերաբերում են իրեն ըստ 48րդ յօդուածոյ Սահմանադրութեան. Անեղբայ եմք որ սակաւ ժամանակից յետոյ պիտի համոզուի որ մեր ասածները ուրիշ բաներ չեն՝ եթէ ո՛չ անհերքելի ճշմարտութիւնք:

... Խմբագիր, խնդրեմ որ ներկայս ձեր աղբօգուտ թերթին մէջ հրատարակել բարեհաճիք: Աստահ եղիք որ զմեզ ձեր Ազգասիրութեան ի բոլոր սրտէ երախտապարտ պիտի կացուցանէք:

Կ. Պոլիս 2 հոկտեմբեր 1863

ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐՈՒՍՅԱՆ

ԻՂՁՔ

Երծաթախայլ երբ արեւուն ,

Ար տեսնեմ լոյսն հեռուն .

Դու տակաւին կրլաս քուն ,

Թու չնիկներն քեզ ձայնեն .

Այսքալ սիրական

Երի՛ ե՛լ կըսեն .

Դալարախիա ծաղկանց վերայ ,

Երբ քեզի հետ կը հանգչենք .

Երբ յուզի սիրտս անխընայ ,

Ո՛վ կուսանդ անմեղիկ .

Հրեշտակ աննրման ,

Ար սիրեմ ըզքեզ .

Երբ սրնդաց երգերն անոյշ ,

Դաշտերուս մէջ կը հնչեն .

Արայորդոր երբ քնքուշ ,

Ա՛հ աչքերդ զիս դիտեն .

Այսդ անմահական ,

Ար սիրեմ ըզքեզ .

Միայնութեանս մէջ երբ տխուր ,

Թշուառ վիճակն մըտածեմ .

Կանցի յաւերս իմ անուր ,

Երբ յանկարծ քեզ յիշեմ .

Դռնեմ ողբական ,

Ար սիրեմ ըզքեզ .

Երբ Մահն անգութ օրերս տըհաս ,

Կուզէ հնձել հասակին .

Երտասու աթոր մերձենաս ,

Ո՛հ . . . կըսես սիրե՞ս զիս .

Եւա՛ղ իմ կուսան ,

Ար սիրեմ ըզքեզ .

Երբ մեծ շրջան տարիներու ,

Ինձմէ ետե . . . ո՛հ . . . անցնին .

Շերմիս վերայ միշտ հեղու ,

Երտասուք ցաւազին .

Հոնկէջ կը լսես ,

Թե՛ սիրե՛մ ըզքեզ .

1863 Օգոստոս 19

Պ. Հ. ԱՂԱՍԵԱՆ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

Դուրմ-գաբուի թաղէն ընտրուելը 13 ե. ընտրուանաց 6 ին ընտրուիլը արդէն մեր նախնիքից թուով խմացուցած էինք .

Եւսոյս 3 ին քնացեալ եօթը երեսփոխանաց ընտրութեանը համար կրկին քուէարկութիւն ըլլալով՝ բացարձակ առաւելութիւն ստացան հետեւեալները .

Մկրտիչ Իֆէնտի Եղաթօն

Գեորգ Պէյ Երամեան

Եաղուս Իֆէնտի Եաղուսեան

Մկրիճան Եմիրա Փափազեան

Նահապետ Իֆէնտի Ուստինեան

Կարապետ Իֆէնտի Փանոսեան

Գեորգ Իֆէնտի Օարդարեան

—Օգոստոսի առ Ինքնակալը բարեհաճեցաւ երրորդ կարգի Մեծիտիյէ պատուանշան շնորհել Դեբուշե Եւաջնորդ Գեր. Տ. Գըրիգորիս Ս. Երբեպիսկոպոսին . Ա՛յ երոյիշեալ Ս. Եպիսկոպոսը թէեւ անձամբ չենք ճանչնար , սակայն կը յուսանք որ զանի ազգին ծախթացընելու բարեբաղդութիւնը պիտի ունենամք՝ օր մը անոր աղօգգուտ ձեռնարկութեանց լուրերն ալ մեր ընթերցողաց իմացնելով .

—Ս. Երուսաղիմայ միաբաններէն Գ. Լոնդ և Երսէն երկու վարդապետները տեղւոյն Ս. Պատրիարքին հետ չենք գիտեր ինչ բանի համար կուտելով՝ վանքէն հեռացեր են .

Գ. Լոնդ վարդապետը վանքին կրօնադիտութեան և թուաբանութեան դասատուն ըլլալով՝ տնտեսիցս չկայ որ անոր բացակայութեամբ բը դպրոցն ալ պիտի մնասուի Մենք կը յուսայինք՝ որ շնորհիւ Երուսաղիմայ Ս. Պատրիարք Զօր՝ չէ՛ թէ միայն դաժնուած միաբանութեան ամբողջութիւնը պիտի պահուէր , այլ ցրուածներն ալ պիտի ժողովուէր : Սակայն դժբաղդաբար մեր այս յոյսը ի դերեւ ելաւ . և այսօր վերոյիշեալ երկու վարդապետաց միաբանութենէն հրաժարիլը պատիւ մը չէ՝ ո՛չ վանքին՝ և ո՛չ ալ անոր Ս. Պատրիարքին

—Երմաշու վանքին մէջ մամուլ մը դրուելով՝ 3030 անուամբ օրագիր մը հրատարակուիլը արդէն մեր ընթերցողները դիտեն .

Մէկ կողմէն Գեորգ և Խորէն վարդապետները վանքին բարեկարգութեանը և մամուլին յառաջադիմութեանը համար աշխատած աւտեննին , միւս կողմէն ուրիշ մէկ քանի վարդապետներ մամուլը տակն ու վրայ ընել և վանքին նոր բարեկարգութիւնները եղծել կը մտածէին : Դժբաղդաբար այս վերջինները յաջողեցան , քանզի վերոյիշեալ Ա՛յ արդապետաց գեմ դժուա

րութիւններ հանելով՝ վհատեցուցին զանոնք, և անոնցմէ մին՝ որ բաւական ժամանակէ յետէ վանքէն հեռացած էր, միւսն ալ վերջապէս յուսահատելով այս շարժում Կ. Պօլիս հասաւ:

Գէորգ և Խորէն վարդապետները Երմաշու վանքէն հեռանալով մամուլը անդործ կը մնայ եղեր, Յոյսը կը դադրի եղեր, հոգ չէ. հերիք է որ Սիբայէլ և Նփրեմ վարդապետները իրենց նպատակին համին

Լսածնուս նայելով՝ Նիկոմիդացիք դաւառական ընդհանուր ժողով կը կազմեն եղեր իրենց վիճակին առաջնորդ մը ընտրելու համար: Յուսով ենք, որ Նիկոմիդացի ազգայինք պիտի ընտրեն իրենց համար առաջնորդ այնպիսի անձ մը՝ որ Երմաշու վանքին բարեկարգութեանը հսկելու, մամուլն յառաջադիմութեանը աշխատելու, դպրատանց զարգացմանը ջանալու, մէկ խօսքով բոլոր Նիկոմիդիոյ վիճակները անդորրութեան և յառաջադիմութեան մէջ պահելու բաւականութիւն ունենայ:

— Ըմասիոյ առաջնորդ Գեր. Տ. Գէորգ Ս. Երբեպիսկոպոսին արդարանալը, եւ կրկին իւր վիճակը վերադառնալու համար Արծնական ժողովին ըրած որոշումը եւ տուած հրամանը մեր նախընթաց թուով իմացուցած էինք:

Երգարեւ զարմանալի է Արծնական ժողովոյն բռնած ընթացքը. քանզի չենք գիտեր թէ ի՞նչ պատճառ կայ յիշեալ Եպիսկոպոսին ճանապարհորդութիւնը արդիւնելով, քանի մը որ յառաջ իրեն ըրած որոշմանը եւ տուած հրամանին հակառակելու:

Մեզ համար փոյթ չէ թէ Գէորգ Եպիսկոպոսը՝ արդար է եղեր կամ յանցաւոր. սակայն եթէ յանցաւոր էր՝ ի՞նչու Արծնական ժողովը զանի վերստին իւր վիճակը զրկել որոշեց. եթէ արդար էր՝ ինչո՞ւ ուրեմն կարգիլէ զանի իւր ճանապարհորդութենէն, որ լսածնուս նայելով շոգենաւի տումակներն անդամ առած է եղեր: Եթէ Գէորգ Եպիսկոպոսին Ըմասիա երթալուն հրամանը տալէն ետքը իմացեր է աւոր յանցաւոր ըլլալը, առով ալ իւր պաշտօնին մէջ ունեցած անբաւականութիւնը կը յայտնէ, որ չիտակը քիչ անպատուութիւն չէ թէ Եղգին և թէ յիշեալ ժողովոյն Գեր. անդամոց:

— Խարբերդցի Մեծապատիւ Նաթէրեան Գէորգ Էֆէնտին Քաղ. ժողովոյ որոշմամբ, Եղգային Պատրիարքարանին կողմէն Չարսան

չաղի քննիչ կարգուելով ամսոյս 6 ին մեկնեցաւ քաղաքէս դէպ ի Կարին Ա սեմափայլ Իմթուսիս փաշային ընկերանալու համար՝ որ արդէն ինչպէս յայտնի է անձամբ Չարսանձաղ երթալու և պէտք եղած քննութիւնն ընելու հրամանը ընդունած է Բ. Դռնէն:

1865 Յուլիս 17ին Օմիւռնացի Մեծապատիւ եւ Եղգաւոր Ալէմեան Գէորգ աղան իւր մահկանացու ընթացքը կնքեց հասակի 40 ամայ՝ մեծ սուգի մէջ թողնելով իւր ընտանիքը եւ թէ իրեն ծանօթ եղող մեր ձաւոր եւ հեռաւոր բարեկամները:

Մեռաւ Ալէմեան, բայց իւր անունը ազգային կենսադրութեանց մէջ անմահ պիտի մնայ. քանզի նա իւր անձը իր բոլոր կենացը մէկ ազգասիրութեան եւ անձնուիրութեան նուիրած ըլլալով՝ միշտ իւր դիւրազգաց սրտին մէջ կը սնուցանէր «Ե Եղգայնոց համար» տառապելոց համար. վերջապէս «Ե մը» աղքատաց համար:

Ուստի նորին Մեծապատուութեան՝ այս մարդասիրական եւ վսեմ յիշատակները՝ մահու ընդէն ետքը զինքը աշխարհիս վրայ անմահացնելու պիտի ծառայեն:

Երգարեւ այսպիսեաց տարածած կորուստը Եղգիս համար մեծ է. եւ իրենց յաւերժայիշատակ փառքն ալ յաւիտենականութեան չուող մը համար ոչինչ նուազ:

— Մեռաւ Օմիւռնացի Սըվազեան Պօլեորոս եռանդուն պատանին տասնեւվեցամեայ ծաղիկ հասակին մէջ կնքեր է իւր կենաց շրջանը, ի խոր սուգ համակելով իր սիրելի ծրուկները եւ համայն բարեկամները:

Երգարեւ Պ. Սըվազեանի այս տարածած մահն ալ ցաւ կը պատճառէ մեզ. քանզի քիչ ատենէն նա ևս ազգին պիտանի անդամ մը ըլլալու յոյսը կուտար:

Հնորհակալ ենք հետեւեալ նամակը ստո-
րագրող Երգոյ Պարոնէն՝ որ Օմիւռնիոյ մէկ
քանի անհրաժեշտ երեւոյթի կողմէն Երջալուսոյ
դրութեամբ և անոր 672րդ թուոյն միջոցաւ հրա-
տարարուած նամակին պատասխանելով՝ բարե-
հաճեր է այս անգամ զմեզ ձանցրութենէ
մը աղատել:

... Խմբագիր

Յաւօք սրտի կիմաքնեմ ձեզ որ Երջալու-
սոյ 672 թուոյն մէջ հրատարակուած նամակին
պատճառաւ, վերստին քաղաքիս ժողովրդեան
խրատացի կայրոյթը շարժեցաւ. և ահա այսօր
հրապարակաւ կողադաշտէ ու կը կրկնէ Մէճ-
մուլայի նամակագիրին հետ մէկ տեղ, թէ խիստ
իրաւացի է, « Օմիւռնացոց Ս. Պատրիարքին
գանդաղութենէն և ինքնասիրութենէն քաշա-
ծը և անկէջ աղատելու փափաքը »: Իզմիրի հայ
ժողովուրդը դո՛ւ է առ այժմ իւր Եւաջնոր-
դէն, և ինչպէս Երջալոսն ալ մի և նոյն թու-
ոյն մէջ կրսէ արդի Եւաջնորդին համար թէ,
« իւր հովուական հողերը պարտաւորութիւն-
ները ամեն կերպիւ կատարեց » ուրեմն կը հար-
ցնէ հիմա ազգին օգուտ մտածող Իզմիրի հայ
ժողովուրդը. եթէ արդի Եւաջնորդը իւր պար-
տաւորութիւնները կը կատարէ անթերի, ին-
չու վերստին Տէր Պօղոս Սրբազանը Իզմիրի
առաջնորդ կուզեն ազգէն « մահ » եթէ իւր պարտ-
քը չը ճանչցող Եւաջնորդ մը ունենայինք, ան
ատեն ուրիշ աւելի բանիբուն Եւաջնորդի մը
պէտքը զդաւն կըլար: Երգեօք ազգսէն « մահ »
ազգին օգուտն համար կուզեն Տէր Պօղոս Սրբ-
բազանը թէ իրենց մասնաւոր շահերուն համար,
գէթ Երջալուսոյ փոխարէն Խմբագրին աչքին ալ
չը զարկաւ այս ահագին հակասութիւնը, որ
իւր գրածին հակառակ նամակ կը հրատարակէ:
Երջալուսոյ երեւոյթ նամակագիրները եթէ զՍրբ-
բազան Պատրիարքը կը սիրէին՝ պէտք էին նախ
անոր դէմ եղած ամբաստանութիւնները մի առ
մի ջնջել, և աշխատիլ միանգամայն անոր Պատ-
րիարքական գահուն վրայ հաստատուն մնալուն.
բայց Իզմիրի հայ երեւոյթ իւր կիրքը յագեցը-
նելու համար իւր ողորմելի գրուածքովը կեր-
պով մը Պատրիարքին վրայ դիզուած ամբաս-
տանութիւնները կը հաստատէ և կը փափաքի
խայտառակութեամբ և անպատուութեամբ Ս.
Պատրիարքին գահէն վար իյնալը, և որուն
համար քրիստոնէի զինքը կընդունի. ահա հոս յայտ-

նապէս կը տեսնուի Իզմիրի հայ երեւոյթի Պատ-
րիարքին վրայ ունենաց ճշմարիտ սերը: Երջալուսն և
իւր ազգսէն նամակագիրները եթէ հարկը պա-
հանջէր՝ Տէրութեան հրամանին դէմ ալ պիտի
ապստամբին եղեր. վասն զի այս քանի մը ան-
գամ է որ Երջալուսոյ մէջ կը կարդանք թէ,
« Ս. Պատրիարքը պիտի չը թողուր Կ. Պօլիս
երթալ, եթէ խօսք չտար որ Իզմիրի վիճակին
առաջնորդութիւնը իւր վերայ պիտի պահէ
միշտ... »: Մեր Օգոստափառ Սուլթանը ազ-
գին կամքը յարգելով զՏէր Պօղոս վարդապե-
տը Պատրիարք կանուանէ՝ և հրաման կընէ որ
Պօլիս իւր գահը գայ նստի. անդիէն Իզմիրի
Երջալոսը և իւր երեւոյթները հրապարակաւ կը
պողան թէ Տէրութեան բարձրագոյն վճիռն ալ
մօտիկ չընելով չը պիտի թողէինք զայն եթէ
... ատով թէ Տէրութեան և թէ ազգին կա-
մայր դէմ սպառնալիք մը կընեն:

... Խմբագիր, ահա Իզմիրի հայ ժողո-
վուրդին ողջամիտ մասին կարծիքները ասոնք
են, ներկայիս մէջ սաստիկ յուզմունք կայ ժո-
ղովրդեան մէջ, ու գիշեր ցօրեկ կը խորհին ե-
րեւոյթներու երկաթեայ լուծը իրենց վրայէն բառ-
նալու, և ասոր համար ամէն ճիշդ և զոհողու-
թիւն ՚ի գործ պիտի դնեն. որպէս զի եռապե-
տութիւնը իրենց վրայ չը տիրէ. և լրաժիւս նա-
յելով եթէ Պօլսոյ Եղեային վարչութիւնը Իզ-
միրի ժողովրդեան դասը չը պաշտպանէ արդա-
բապէս, Եւառազուծ Վայսեր աղերսագիր պի-
տի մատուցանեն եղեր:

Եւ այժմ այսչափ միայն կը դրեմ խոստանա-
լով ուրիշ անգամ աւելի երկարօրէն զրելու:
1863 Հոկտեմբեր 4 Բարեկամ մեր
Իզմիր ՍՏԱՅՍ

Ա Ձ Դ

Օտա Յետի ընկերութեան կանոնադրու-
թիւնը Հայկ (Օրօն) սենեկին կողմէն թարգ-
մանուելով՝ նոյնը մեզ յանձնուած է օրապօրոյս
միջոցաւ մասն մասն հրատարակուելու համար:
Սիրով ընդունելիցը զանի հրատարակել՝ որպէս
զի Երգոյ հասարակութիւնը յիշեալ ընկերու-
թեան վրայ որոշ և յստակ գաղափար մը ու-
նայ, անոր նկատմամբ եղած վայրահալութիւն

ները դադարին, անտի կարծիքները ջնջուին, և ասանկով բոլոր Հայերը իմանան թէ Օսոթի ընկերութիւնը ո՛չ այլ ինչ է, բայց միայն բարեկամական և մարդասիրական սկզբանց վրայ հիմնեալ ընկերութիւն մը:

Ընձնուէր ընկերութեան գովելի նպատակը, այսինքն անուս Հայուն կարգաւ և գրեւ սովորեցնելու համար դասարան մը ունենալու փափաքը, մայիս ամսէն ՚ի վեր Իւսկիւտար ալ գործադրուելով՝ տեղացի անձնուէր անձանցմէ ոմանք Եէնի մահալէի Թաղ. Խորհրդոյ արտօնութեամբը Եզգ. Ճեմարանի մէջ դասարան մը բացած են:

Դասարանը առաջ 30 ի չափ ուսանող ունէր, որոնք երթալով աւելնալու վրայ էին, սակայն համաճարակ հիւանդութիւնը ուսանողները ցրուելու պատճառ եղաւ: Ուստի Ուսուցիչք կը ծանուցանեն թաղիս ուսանողաց և ուսնելու փափաքող անձանց՝ որ ամեն կիրակի և տօն օրերը՝ առաւօտեան ժամերգութենէն ետքը դասարանը բաց է, ուր պիտի տրուին հետեւեալ դասերը:

Չեռագիր, Հայկաբանութիւն, Թուականութիւն, Քրիստոնէական Արդարացեալութիւն Եզգային, և Տիեզերական պատմութիւն, Եշխարհագրութիւն, մասնաւոր ուսմանց և արհեստից վրայ համառօտ դասախօսութիւններ:

Արօտեալ ուսանողաց պիտոյքները ձրի կը տրուին, որուն համար ուսուցիչք ստորագրութիւն մը բացած են ազգասիրաց նուէրներն ընդունելու:

Աղաչուին շրջակայ թաղերու եկեղեցեաց Քարոզիչ Հարք, որ բարեհաճին ներկայ ալ դօզուտ ձեռնարկութիւնս ծանուցանել հասարակութեան, որպէս զի անուս Հայը ընթերցասէր ըլլալու յորդորուելով դասարան դիմէ:

Եյս առթիւ մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Գեր. Երիտաղէս Ա. Եպիսկոպոսին, որն որ ամեն կիրակի օր ներկայ ժողովրդոց կը յիշեցնէ, և զանոնք ընթերցասէր ըլլալու վտռելով՝ դասարան յաճախել կը յորդորէ:

Գ. Ա. 20 ՊԱՆ

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Օ Ր Ա Յ Ո Յ Ց

1866

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՅՕՐԻՆԵԱՆ Ի ՏԵՐ ԵՐԵՄԻԱ ՔԱՀԱՆԱՅԷ:

Ինչպէս ամեն տարի, նոյնպէս և այս տարի խիստ մաքուր տպագրութեամբ վերոյիշեալ օրացոյցը ՚ի լոյս ընծայուած է Քիւրքճեան տպարանէն:

Եսկէց զատ նոյն տպարանէն երած է նաեւ խիստ փոքրադիր և պարունակութեամբը երբէք ուրիշներէ տարբերութիւն չունեցող գեղեցիկ օրացոյց մ'ալ. կը ծախուի բոլոր հայ գրութեամբաց քով. առաջինին գինն է 60, իսկ երկրորդինը 40 փարայ:

ԱՆԱԿՐԷՈՆԴԱԿԱՆ

Ն Ո Ւ Ա Գ Ք

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

64 երեսներէ բաղկացեալ եւ 33 կտոր այլ եւ այլ բանաստեղծական ոտանաւոր քերթուածներ պարունակող այս գեղեցիկ տետրակը երիտասարդ հեղինակին բանաստեղծական ուսման մէջ ունեցած յաջողակութեան մէկ ապացոյցը կրնայ համարուիլ: Արշալուստի որ Երբ Հասարակութիւնը պիտի բարեհաճի քաջալերել վերոյիշեալ ուսումնական երիտասարդը, ահոր այս հրատարակութենէն մէկ մէկ հատ ստանալով, որ կը ծախուի բոլոր Հայ գրութեամբաց քով. գին 3 զրշ:

Օրինձիրի խանին վերի յարկը թիւ 23 սենեակը Հայերէն Գաղղիարէն, Ենգլիարէն եւ Տաղիարէն լեզուաց դասախօսութիւններ պիտի ըլլայ, ուստի փափաքող անձինք կրնան նոյն սենեակը երթալ եւ դասատուաց հետ տեսնուիլ, եւ եթէ ուրիշ լեզուաց կամ ուսմանց փափաքողներ ալ ըլլան՝ նոյն սենեակը երթալով կրնան իմաց տալ գտնուող դասատուաց, որոնք պատրաստ են պէտք եղած դասատուները բերել տալու:

ԽՄԱՍԴԻՐ-ՏԵՐԵՆ

ԳՐԻԴՈՐ Վ. ԱՂԷԱԹՃԵԱՆ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՃԵԱՆ

ԿՈՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅԻԵՐՍԱԶԷԼԱՐ